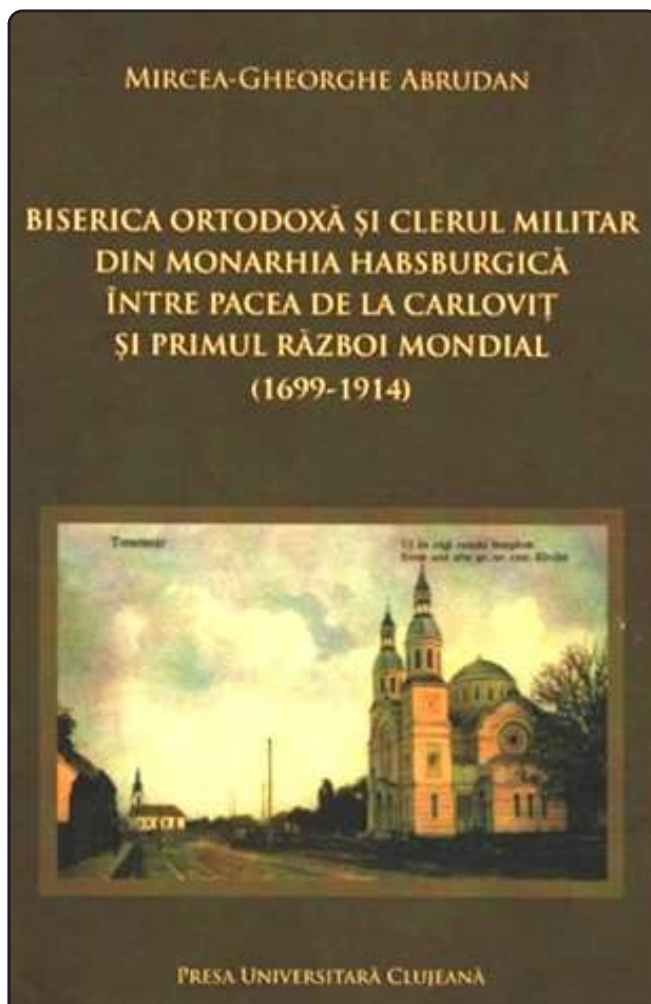

ERUDIȚIE ȘI ACRIBIE DOCUMENTARĂ ÎN CERCETAREA ISTORIEI BISERICII ORTODOXE DIN IMPERIUL HABSBURGIC

Dedicată unui cunoscut înalt prelat contemporan în Transilvania (născut în Oltenia) – În memoria *Mitropolitului Bartolomeu Valeriu Anania* [1921-2011] „Bătrânul oștean” –, cartea de față aparține unui slujitor al lui Clio din generația tânără (n. 22 mai 1986) dintre cei dotați și laborioși. În ampla (5 volume apărute în 2021) *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, se consemnează (de către M.P.A. [Mirela Popa Andrei]) la v o c e **ABRUDAN Mircea-Gheorghe** (vol. I, p. 2): „Istoric, specialist în istoria Imperiului habsburgic, a Bisericii Ortodoxe din Transilvania, Banat și Bucovina și a sașilor ardeleni în sec. XVIII-XIX, istoria graniței militare din Transilvania și Banat, Răscoala lui Horea, Oltenia sub stăpânire austriacă, memorialistica Primului Război Mondial, Revoluția pașoptistă, constituirea și consolidarea României Mari, viața, activitate și opera mitropolitului Andrei Șaguna, biografia și opera academicianului Ioan Lupaș. Autor, coautor, editor și coordonator a 13 volume, a 110 studii de specialitate, a circa 220 articole de popularizare, evocări, necrologuri, prefețe, interviuri, rapoarte despre conferințe, traduceri, recenzii și note de lectură”.

Harnicul cercetător științific de la Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române este semnatul a unor consistente volume documentare – *Ortodoxie și luteranism în Transilvania între Revoluția pașoptistă și Marea Unire. Evoluție istorică și relații profesionale* (2015: 934 pp.), *Friedrich Schwantz von Springfels: Descrierea Olteniei la 1723*. Ediție, traducere din limba germană, studiu introductiv, note și indice. Prefață de Ioan-Aurel Pop (2017: 334 pp.; i s-a acordat Premiul „Dimitrie Cantemir” al Academiei Oamenilor de Știință din România pe anul 2019), *Ortodoxia românească în istorie și contemporaneitate*.

Articole, eseuri și note de lectură (2019: 564 pp.), *Protopopul Aurel Munteanu (1882-1940), martir al poporului român și mucenic al Bisericii Ortodoxe* (2020: 265 pp.), *Lecturi din istoriografia bisericească. În memoria profesorului Nicolae Bocșan (1947-2016) și a părintelui academician Mircea Păcuraru (1932-2021)* (2021: 398 pp.), *Mitropolitul Andrei Șaguna. O biografie culturală*. Prefață de Ioan Bolovan (2023: 363 pp.).

Conotațiile de față se circumscriu unui volum la fel de documentat – ca și cele enumerate mai sus –, de unic autor (*recte*, Teză de Doctorat susținută la 28 septembrie 2021 la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca; coordonatori, în cotelă, profesorii Ioan-Vasile Leb și Mihail-Simion Săsăujan) – *Biserica Ortodoxă și clerul militar din Monarhia Habsburgică între Pacea de la Carloviț și Primul Război Mondial (1699-1914)* [Prefață: Pr. prof. univ. dr. habil. Gabriel-Viorel Gârdan] (Universitatea Babeș-Bolyai. Institutul de Istorie Ecleziastică „Nicolae Bocșan”), Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2022, 524 pp.; il., facs., h.

Structura este următoarea: *Prefață* (pp. 13-160, *Argument* (pp. 17-21). I. *Introducere* (pp. 23-55: Relevanța temei, Obiectivele cercetării, Istoriografie), II. *Monarhia Habsburgică între Pacea de la Carloviț și*

Primul Război Mondial (pp. 57-78), III. *Biserica Ortodoxă din Imperiul Habsburgilor între 1690 și 1918* (pp. 79-232), IV. *Asistența religioasă în cadrul armatei chezaro-crăiești între secolele XVIII-XX* (pp. 233-315), V. *Clerul militar ortodox între domnia Mariei Tereza și Primul Război Mondial* (pp. 317-413), VI. *Considerații finale* (pp. 415-424), VII. *Abstract* (pp. 425-430), VIII. *Anexe* (cartografice; fotografice; documentare; Lista dipticelor mitropolitane) (pp. 431-446), IX. *Bibliografie* (pp. 447-496), *Abrevieri* (pp. 497-498), *În loc de Postfață: Aprecieri ales istoricilor bisericești* (Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan-Vasile Leb, Pr. Prof. Univ. Dr. Mihail-Simion Săsăujan, Pr. Prof. Univ. Dr. Nicolae Chifăr, Pr. Prof. Univ. Dr. Ion Vicovan) (pp. 499-502), respectiv *Indice de nume* (pp. 503-515) și *Indice de localități* (pp. 517-523).

În *Argument*, autorul relevă motivația inițială a alegerii temei – sugerată de regretatul profesor Nicolae Bocșan (1947-2016 /am avut onoarea de a fi și în Comisia de Doctorat la vremea respectivă/) – respectiv, „o dublă ancorare motivațională. În primul rând, una temporal-circumstanțială legată de contextul comemorării centenare a Primului Război Mondial și necesitatea reînnoirii discursului istoric românesc referitor la participarea românilor din toate regiunile istorice ale țării la desfășurarea conflagrației, și în mod particular a celor din Transilvania și Banat, subiectul clerului militar fiind unul puțin tratat în istoriografia noastră, deopotrivă laică și bisericească, ceea ce constituia un imbold în plus pentru elaborarea unor cercetări de amploare noi” (p. 17).

De asemenea, în *Prefață*, subintitulată „Biserica Ortodoxă și clerul militar din Monarhia Habsburgică între Pacea de la Carloviț și Primul Război Mondial (1699-1914) – O cercetare spectaculoasă, deschizătoare de noi perspective”, profesorul Gabriel-Viorel Gârdan (n. 1977), relevă că „Din punct de vedere metodologic, reținem relevanța și noutatea temei. Obiectivele cercetării sunt bine definite, clar structurate, asumate și urmărite consecvent pe tot parcursul lucrării, analiza istoriografiei bisericești, laice și militare, este remarcabilă și ea pune în lumină și mai clar aspectele inedite ale cercetării și contribuția deosebită a autorului la înnoirea cunoașterii istorice și a discursului istoriografic” (p. 16).

Așa cum se poate constata din vizualizarea arhitecturii volumului, autorul a încadrat, pe larg (în cap. *Monarhia Habsburgică între Pacea de la Carloviț și Primul Război Mondial*), tematica în cadrul general al istoriei, laice și ecleziastice, a Imperiului Habsburgic; capitolele subiectului Tezei sunt foarte bogat documentate și amănunțit descriptive; iată, capitolul *Biserica Ortodoxă din Imperiul Habsburgilor între 1690*

și 1918 dezvoltă organizarea eparhială a acesteia, specificul organizării bisericești în cadrul Mitropoliei Carlovițului, respectiv cel al „Ortodoxiei sub presiunea naționalismului veacului al XIX-lea”.

Iar capitolul *Clerul militar ortodox între domnia Mariei Tereza și primul Război Mondial* (pp. 317-413) aduce prețioase – și inedite – date cu caracter istoric, relevă aportul unor personalități: „Capelanul ortodox cu cea mai lungă activitate pastorală în serviciul activ al armatei Monarhiei habsburgice a fost transilvăneanul Popovici Săvoiu (1818-1906), care a slujit ca preot campestru vreme de 47 ani, între 1850 și 1897. Părintele Sava se singularizează în galeria preoților militari nu numai prin numărul anilor de slujire în oaste, ci mai ales prin activitatea memorialistică, reflectată în 45 de volume cu peste 24.000 de pagini manuscrise, care acoperă parcursul vieții sale pe durata a șase decenii, din copilărie și adolescență până la pensioare și stabilirea la Sadu, localitatea sa natală de lângă Sibiu” (p. 423).

Subtematicile acestei consistente secțiuni (*Începuturile pastorației ortodoxe în regimentele grănicerești, primii clerici militari ortodocși în armatele imperiale, Capelani ortodocși în timpul războaielor napoleoniene, Evoluția din ultimele două decenii de pace ale domniei lui Franz I, Instituționalizarea capelanilor ortodocși permanenți în armata austriacă, Transformările din epoca dualismului austro-ungar, Capelanii ortodocși din serviciul militar activ în perioada 1869-1914*), relevă activitatea misionară a prelaților-capelani ortodocși români: „Din toamna anului 1834 s-a inaugurat o nouă etapă prin angajarea de către Consiliul Aulic de Război a unui număr variabil de clerici ortodocși permanenți în toate regimentele de infanterie constituite în majoritate de soldați ortodocși. Capelanii ortodocși aveau de îndeplinit aceleași sarcini și îndatoriri pastoral-misionare și administrativ-patriotice ca preoții militari catolci, fiind supuși din punct de vedere militar autorităților aulice și regionale ale armatei, iar ecleziastic Vicariatului Apostolic [fondat în 1773] și episcopilor lor eparhioți, care-i recomandaseră pentru postul de capelan militar” (p. 421).

O scriitură sobră, concisă și clară, pornind de la o multitudine de referințe (439 de „lucrări de specialitate” și 133 „studii de specialitate”, respectiv 74 de „surse edite”) și numeroase documente inedite au concurat la reconstituirea – din partea unui autor erudit și cu o viziune metodologică modernă, emițător de judecăți lipsite de inhibiții – a unei „lumi” nu îndeajuns de cercetată a istoriei Bisericii Ortodoxe în cadrul Imperiului Habsburgic/Austro-Ungar (cu nu puține aspecte privind viața românilor din cadrul acestuia).